

284, hist.
 groote verschil, dat nog steeds heerscht, duidelijk aan: dat van de aesthetische en de historische methode. Niemand zal de eene of de andere uitsluitend toepassen, maar dat van de tegenwoordige beschrijvers onzer letterkunde Te Winkel vooral op het historische, en Prinsen op het aesthetische sterk den nadruk legt, terwijl Kalff, historisch voelend en kunstzinnig oordeelend, tracht beiden gelijkelijk het hunne te geven, lijdt wel geen tegenspraak.

Maar ook binnen deze hoofdrichtingen is nog overvloedig verschil waar te nemen: tijd, omstandigheden, karakter, temperament, studie, partij, leer oefenen invloed; bij de historische richting ongewild, bij de aesthetische, naar haar aard, vaak bewust en opzettelijk. Bij Jonckbloet zijn persoonlijke smaak en partij-leer menigmaal raadgeefsters, bij Prinsen streeft het eigen voelen en de begeerte, vooral modern te zijn, naar de alleen-heerschappij.

Allelei kwestieën vragen hier nog veel meer eene scherpe beslissing dan daar: l' art pour l' art en l' art pour Dieu; is de tendenz doodsoorzaak of levensbron voor de kunst? liggen de normen in of boven de literatuur? heeft kunst met moraal van doen? En — bovenal — hoe is haar verhouding tot den Christelijken godsdienst? In de laatste vraag loopen de vorige vrijwel samen.

Wie literatuur bestudeert, raakt er langzamerhand aan gewoon, herhaalde klachten te vinden over noodlottige invloeden van het Christendom, méér van het Protestantisme, bovenal, van wat zich daarin Gereformeerd noemt. Zonderlinge tegenspraak doet zich daarbij soms op; gewoonlijk vindt dit zijn verklaring in verschillende opvatting van de begrippen kunst, natuur, leven, schoonheid; misschien ook eenigszins in de algemeen mensche-lijke eigenaardigheid, zwaarder aan te slaan, wat men mist dan wat men heeft. In Frankrijk verkreeg men in de 16e eeuw van Calvinistische zijde literair bezit als Calvin's Institutie, Marot's Psalmen, de gedichten van d'Aubigné en Du Bartas; maar men kan niet verdragen Calvin's scherpheid tegen Rabelais en alle libertijnen. Ik denk aan onze 17e-eeuwsche letteren, bijna geheel Christelijk, voor een belangrijk deel Calvinistisch van oorsprong. Maar men vergeeft het niet licht, dat de predikanten de Amsterdamsche schouwburgregenten zoo op de vingers keken. Tot de